

УДК: 811.111'243:371.3

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7\(48\)-653-661](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-653-661)

Гнатик Каталін Бейлівна доктор філософії з галузі «Освіта/Педагогіка», доцент кафедри філології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, м. Берегове, тел.: (066) 920-26-64, <https://orcid.org/0000-0003-4975-6266>

Густі Ілона Іштванівна доктор філософії з галузі «Освіта/Педагогіка», доцент кафедри філології, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, м. Берегове, тел.: (095) 331-79-30, <https://orcid.org/0000-0002-1900-8112>

Фодор Катерина Йосипівна доктор філософії з галузі «Освіта/Педагогіка», доцент кафедри філології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, м. Берегове, тел.: (066) 473-48-63, <https://orcid.org/0000-0002-5086-0944>

ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ ДЛЯ СПІЛКУВАННЯ В АВТЕНТИЧНИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОНТЕКСТАХ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Анотація. У дослідженні розглядаються педагогічні перспективи викладання англійської мови як іноземної в контексті розвитку комунікативної компетентності. Традиційно граматику сприймають як систему структур і правил, що є абсолютно необхідними для правильної побудови речень. Однак сучасна методика викладання мови дедалі частіше трактує граматику як засіб, що забезпечує ефективне спілкування та розуміння інформації. Основна мета статті — підкреслити важливість зміни підходів до навчання: відходу від формального засвоєння правил до практичного застосування граматики у реальних мовленнєвих ситуаціях. Особлива увага приділяється розбіжностям між очікуваннями студентів і методичними підходами, адже, незважаючи на сучасні комунікативні тенденції, багато студентів надають перевагу чіткому поясненню правил та виправленню помилок. У статті визначено ключові принципи ефективного навчання мови: залучення до практичного мовлення, ситуативне навчання граматики та функціональний підхід. Окремо акцентується роль викладача, який не лише передає знання, але й враховує потреби студентів у

диференційованому підході до навчання. У статті на основі здійсненого аналізу науково-методичної літератури підкреслено, що методи викладання мають адаптуватися до мовного рівня та індивідуальних потреб здобувачів освіти. У результаті проведеного аналізу зроблено висновок, що інтеграція граматичних елементів у практику спілкування є одним із найефективніших підходів до викладання англійської мови як іноземної. Сформульовані висновки можуть бути застосовані в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, а також на мовних курсах різного рівня з урахуванням віку студентів і рівня їх мовних навичок. У дослідженні також розкрито ключові характеристики сучасного студентоцентричного навчального процесу, який бере до уваги специфічні потреби студентів як щодо змісту навчальної програми, так і щодо організації самого навчального процесу.

Ключові слова: граматика, англійська мова як іноземна, автентичні комунікативні контексти, педагогічні підходи, студентоцентризм, комунікативна компетентність, методика викладання.

Hnatyk Katalin Doctor of Philosophy in Language Pedagogy, Associate Professor, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Berehove, tel.: (066) 920-26-64, <https://orcid.org/0000-0003-4975-6266>

Husztı Ilona Doctor of Philosophy in Language Pedagogy, Associate Professor, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Berehove, tel.: (095) 331-79-30, <https://orcid.org/0000-0002-1900-8112>

Fodor Kateryna Doctor of Philosophy in Language Pedagogy, Associate Professor, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Berehove, tel.: (066) 473-48-63, <https://orcid.org/0000-0002-5086-0944>

PEDAGOGICAL PERSPECTIVES ON TEACHING GRAMMAR FOR COMMUNICATION IN AUTHENTIC COMMUNICATIVE CONTEXTS IN ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Abstract. The research examines the pedagogical perspectives of teaching English as a foreign language in the context of the development of communicative competence. Traditionally, grammar is perceived as a system of structures and rules that are absolutely necessary for the correct construction of sentences. However, modern language teaching methods increasingly treat grammar as a tool

that ensures effective communication and understanding of information. The main purpose of the article is to emphasize the importance of changing approaches to learning, namely shifting away from the formal learning of rules to the practical application of grammar in authentic communicative contexts.

Particular attention is paid to inconsistencies between students' expectations and methodological approaches, because, despite modern communicative trends, many students prefer a clear explanation of rules and correction of errors. The article defines the key principles of effective language learning: involvement in practical language use, situational learning of grammar and functional approach. The role of the teacher, who not only imparts knowledge, but also takes into account the needs of students in a differentiated approach to learning, is also emphasized. The article, based on the analysis of scientific and methodological literature, emphasizes that teaching methods should be adapted to the language level and individual needs of students.

As a result of the analysis, it can be concluded that the integration of grammatical elements into the practice of communication is one of the most effective approaches to teaching English as a foreign language. Formulated conclusions can be applied in secondary and higher education, as well as in language courses of different levels, taking into account the age of students and the level of their language skills. The study also reveals the key characteristics of the modern student-centred educational process, which takes into account the specific needs of students both in terms of the content of the educational program and in relation to the organization of the educational process itself.

Keywords: grammar, English as a foreign language, authentic communicative contexts, pedagogical approaches, student-centeredness, communicative competence, teaching methodology

Постановка проблеми. Принципи навчання граматики, а також конкретні методи та підходи є суперечливими питаннями, оскільки всі підходи до навчання мають на меті знайти найефективніший спосіб навчання граматики. Багато дослідників намагалися вирішити це гостре питання, оскільки вивчення граматики відіграє значну роль у процесі навчання мови, а відсутність цих знань сильно впливає на розвиток усіх чотирьох навичок. Кінцева мета, тобто вивчення граматики на високому рівні, здається спільною у світлі різних підходів, але шлях, яким повинен йти той, хто вивчає мову, викликає певні питання. Граматика є основою для спілкування, яка допомагає зрозуміти намір та зміст повідомлення [1] і хоча мовознавці окреслюють граматику як набір структурних правил, що регулюють побудову речень, фраз і слів, але з точки зору вивчення іноземної мови граматика набуває більш специфічного значення.

Традиційно викладання граматики пов'язують з подачею граматичних структур і їх подальшим практикуванням. Проте Р. Елліс, [2] пропонує ширше розуміння цього процесу, визначаючи навчання граматики як будь-який інструктивний підхід, що привертає увагу учнів до певної граматичної форми з метою її метамовного осмислення, опрацювання в процесах сприймання чи продукування, а в результаті — її інтеріоризації. Д. Ларсен-Фрімен, [3] також підкреслює, що граматичне навчання має включати не лише опанування форми та значення, а й розуміння доречності вживання. Учителі повинні допомагати учням усвідомити, чому певні граматичні форми є більш прийнятними у тих чи інших ситуаціях. Такий підхід передбачає врахування трьох вимірів: форми, значення та вживання — які, на думку дослідниці, є основними компонентами викладання граматики. Водночас реалізація цього підходу на практиці може бути не легкою, особливо для тих викладачів, чия рідна мова не збігається з мовою, яку вони викладають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Д. Крістал [4] трактує граматику як систему правил, що регулюють функціонування мовної системи. Наприклад, правила узгодження підмета з присудком у третій особі однини в теперішньому часі передбачають додавання закінчення —s до дієслів а прикметники, що виконують роль означень, розміщуються перед іменниками. Інші дослідники [5] визначають граматику як центральну обробну систему мови, що виступає джерелом творення значень. Таким чином підкреслюють важливість контексту як чинника, що формує значення й забезпечує функціонування граматичних елементів у мовленні [5, 6].

У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує педагогічна граматика. К. Кек, І. Кім, [7] визначають її як галузь дослідження, що зосереджується на ефективних способах викладання та засвоєння граматики в умовах навчання іноземних мов.

Мета статті — збір, порівняння та аналіз сучасних, орієнтованих на студента педагогічних підходів до викладання граматики англійської мови як іноземної з урахуванням реальних потреб студентів у спілкуванні. Акцент робиться на підході, згідно з яким традиційне формальне навчання граматичним правилам трансформується у викладання мови в комунікативному контексті.

Виклад основного матеріалу. На думку науковців [5, 6] граматику не можна визначити одним єдиним способом. Її розуміння варіюється залежно від контексту та індивідуальних інтерпретацій. У традиційному розумінні граматика — це система мови, яка охоплює словозмінні форми, які вказують на взаємозв'язки між словами в межах одного речення. Проте С. Торнбері [6] розширює це значення тим, що включає функціональний аспект і

розглядає граматику як засіб забезпечення комунікативної чіткості в тих ситуаціях, коли не вистачає інформації на основі контексту. Граматичний аспект вивчення іноземної мови не є кінцевою і найважливішою ціллю, хоча являється один з найважливіших засобів оволодіння іноземною мовою, невід'ємним компонентом усіх видів мовленнєвої діяльності. Вивчення граматичного аспекту іноземної мови має базуватися на формуванні специфічних для даної мови механізмів так, щоб у студентів засвоювалися граматичні знання [8]. Отже, граматичний аспект вивчення іноземної мови потребує використання специфічних методів і прийомів навчання [9]. Важливо взяти уваги те, що граматика пов'язана з ідентичністю учня так само, як і з будь-якими іншими аспектами мови.

Це підтверджує думку Д. Ларсен-Фрімен, [10] про індивідуальну ідентичність граматики. Якщо ми розглянемо її концепцію граматики більш детально, то стає зрозуміло, що вона розглядає граматику не як галузь знань, а як навичку або динамічний процес, за допомогою якого студенти вчаться використовувати граматику осмислено і комунікативно. Саме таке розуміння на її думку слід назвати граматикою. Динамічна природа означає, що граматика і мова постійно змінюються, і загальновідомо, що те, як ми бачимо граматику сьогодні сильно відрізняється від того, як ми бачили її багато десятиліть тому. На додаток до форми і значення, вона стверджує, що вчителі повинні навчати своїх учнів правильному використанню граматичних форм і, чому певні форми є більш доречними, ніж інші в різних ситуаціях. Важливо наголосити, що недостатній рівень граматичних знань стає значним бар'єром на шляху формування мовленнєвої компетентності студентів [11]. Граматику раніше викладали на уроках разом з іншими темами, так як вона була частиною навчальної програми, а також за допомогою знання граматики учні отримували вищі оцінки на іспитах.

В. В. Глотова [12] вважає, що граматика є не системою форм і правил, а системою дій, які особистість здійснює і використовує в процесі іншомовної комунікації.

Сучасне комунікативне викладання мови, що почалося в 90-х роках минулого століття [13] поєднує граматичний розвиток студентів із здатністю спілкуватися іноземною мовою.

Однак діяльність, що проводилася на уроках, орієнтована на спілкування. Рівень викладання граматики значно покращився завдяки впровадженню вправ, які сприяють розвитку комунікативних навичок. На думку Л. Кокоріної та М. Літунової [14] комунікативний підхід полягає у залученні студента до мовного процесу для того, щоб створити більш природне середовище для засвоєння іноземної мови. На відміну від занять, де основну увагу приділяють формальній граматиці, при такому підході

студент має змогу засвоювати мову якнайприроднішим шляхом. Вони наголошують важливість використання комунікативного підходу в навчанні іншомовної граматичної компетентності.

На їхню думку актуальна освітня парадигма в навчанні іноземних мов, яка є задекларованою в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, доводить необхідність навчання мови не для самого знання іноземної мови, а для повсякденного користування. Навчання граматичному аспекту іноземної мови на комунікативній основі полягає в організації освітнього процесу не від теорії до практики, а від осмислення функції крізь практичне застосування вивчених явищ за умови іншомовного спілкування [9]. Початкові етапи комунікативного уроку граматики зазвичай зосереджені на точності, тоді як під час етапу практики дедалі більшого значення набуває мовна плавність.

Хоча може здатися, що граматика не відіграє провідної ролі, вона все ж залишається важливим компонентом цього підходу. Комунікативний урок граматики не обмежується лише презентацією. Після етапів пояснення та тренування учні отримують можливість практично опрацювати цільові граматичні структури [15].

Р. Елліс, [2] висвітлює кілька основних ідей щодо навчання мови. На його думку, певні уроки граматики можуть складатися лише з презентацій, тобто під час занять взагалі не відбувається практика. Крім того, є заняття, які можуть включати лише практику (без попередньої презентації). Він також підкреслює, що викладання граматики у свою чергу може спонукати студентів розпізнавати та виводити граматичні правила самостійно. У його інтерпретації це означає, що ні презентації, ні практики не відбувається. Крім того, граматику можна викладати таким чином, щоб студенти були забезпечені навчальними матеріалами, які містять значну кількість прикладів наведеної структури. У цьому випадку, як і в попередньому, немає ні презентації, ні практики, ні свідомого навчання граматики. Нарешті, навчання граматики може бути досягнуто шляхом коригування зворотнього зв'язку щодо помилок учнів, які трапляються під час комунікативної діяльності.

Проблемним питанням при викладанні граматики на основі настанов комунікативного підходу є те, чи потрібно виправляти помилки в розмовній мові студентів і як це робити.

Деякі науковці наголошують, що варто зосереджуватися лише на базових помилках, інші вважають, що необхідно навчати правильної мови, а треті переконані, що краще зовсім не втручатися і не потрібно взагалі виправляти помилки. Учнівські очікування, втім, частково можуть здаватися несподіваними. Вони часто наполягають, щоб викладачі все ж

вказували їм на їх помилки, бо багатьом потім вступати до вищій навчальний заклад і здавати міжнародні іспити [12].

Висновки. Центральним висновком дослідження є те, що навіть з огляду на сучасні комунікативні підходи навчання граматики залишається невід'ємною складовою викладання іноземної мови. Хоч зміни очікувань у процесі вивчення мови висувують на перший план розвиток комунікативних навичок, граматика й досі є фундаментальним інструментом для формування та вдосконалення мовної компетентності. Вчені зійшлися на думці, що граматика — це не лише сукупність правил, а динамічний і функціональний засіб. Хоча процес вивчення граматики не завжди є усвідомленим, він однозначно сприяє більш обдуманому й контекстно відповідному використанню мови [16].

Мета комунікативного підходу до викладання граматики полягає не в механічному заучуванні правил, а в тому, аби студенти могли застосовувати граматичні структури в реальних життєвих ситуаціях. Водночас відсутність граматичної бази може призвести до нестачі впевненості, що згодом перешкоджає ефективній комунікації. Відтак навчання повинно бути орієнтоване на практику, де розвиток точності й плавності мовлення взаємодоповнює одне одного.

Модель Р. Елліса підкреслює, що граматика може інтегруватися в навчання з різних позицій: через презентації, вправи, самостійне відкриття правил або на основі зворотного зв'язку щодо помилок. Через це викладачам важливо підтримувати баланс між правилоорієнтованим підходом і природними ситуативними процесами мовленнєвого розвитку.

Загалом дослідження дотримується позиції, що граматика найефективніше засвоюється у межах автентичного комунікативного контексту, з урахуванням потреб і цілей учнів.

Література:

1. Прейз, С., Мінекші, К. Importance of grammar in communication // *International Journal of Research Studies in Language Learning*. 2015. Т. 4, № 1.
2. Елліс, Р. Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective // *TESOL Quarterly Journal*. 2006. Т. 40. С. 83–107.
3. Ларсен-Фрімен, Д. On the teaching and learning of grammar: Challenging the myths // *Second language acquisition theory and pedagogy*. Мава, Нью-Джерсі: Lawrence Erlbaum Associates, 1995. С. 131–150.
4. Крістал, Д. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Кембридж: Cambridge University Press, 2003.
5. Голлідей, М.А.К., Маттісен, К.М.І.М. *An Introduction to Functional Grammar*. Лондон: Arnold, 2004.
6. Торнбері, С. *How to Teach Grammar*. Англія: Pearson Education Limited, 2002.

7. Кек, К., Кім, І. *Pedagogical Grammar*. Амстердам і Філадельфія: John Benjamins Publishing Company, 2014.
8. Вілкінсон, П., Едвардс-Гровз, Дж. *Changing Practices, Changing Education* [Електронний ресурс].
9. Гнатик К., Фодор К. Граматичний аспект вивчення іноземної (англійської) мови: від теорії до практики // *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених ДДПУ імені Івана Франка*. 2022. Вип. 49. Т. 1. С. 165–170.
10. Ларсен-Фрімен, Д. *Teaching Language: From Grammar to Gramaring*. Бостон: Heinle & Heinle, 2003.
11. Еванс В., Дулі Дж., Едвардс Л. *Upstream C1 Advanced. Student's Book*. Ньюбері: Express Publishing, 2015.
12. Глотова В. Комунікативний метод викладання англійської мови: перспективи розвитку // *Studia methodologica*. 2016. Вип. 42. С. 93–97. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/studmethod_2016_42_14
13. Річардс, Дж. С. *Communicative Language Teaching Today*. Кембридж: Cambridge University Press, 2006.
14. Кокоріна Л., Літунова М. Комунікативно спрямовані методи і прийоми навчання граматики англійської мови // *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27(3). С. 128–132.
15. *Teacher's Corner: Teaching Grammar for Communicative Competence* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://americanenglish.state.gov/resources/teachers-corner-teaching-grammar-communicative-competence>
16. Смоляк В.М., Турубарова А.В., Кіріллова А.О. Нейропсихологічна програма корекції вищих психічних функцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») No 11 (45) 2024. С. 1617-1629. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-1617-1629](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-1617-1629) <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/16742>

References:

1. Praise, S., & Meenakshi, K. (2015). Importance of grammar in communication. *International Journal of Research Studies in Language Learning*, 4(1).
2. Ellis, R. (2006). Current issues in the teaching of grammar: An SLA perspective. *TESOL Quarterly Journal*, 40, 83–107.
3. Larsen-Freeman, D. (1995). On the teaching and learning of grammar: Challenging the myths. In: F. Eckman et al. (Eds.), *Second language acquisition theory and pedagogy* (pp. 131–150). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
4. Crystal, D. (2003). *The Cambridge encyclopedia of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Halliday, M.A.K., & Matthiessen, C.M.I.M. (2004). *An introduction to functional grammar*. London: Arnold.
6. Thornbury, S. (2002). *How to teach grammar*. Harlow: Pearson Education Limited.
7. Keck, C., & Kim, Y. (2014). *Pedagogical grammar*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
8. Wilkinson, P., & Edwards-Groves, J. (2014). *Changing practices, changing education*.

9. Hnatyk, K., & Fodor, K. (2022). Hramatychnyi aspekt vyvchennia inozemnoi (anhliiskoi) movy: vid teorii do praktyky [Grammatical aspect of foreign (English) language learning: From theory to practice]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities*, 49(1), 165–170. [in Ukrainian]

10. Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching language: From grammar to grammaring*. Boston: Heinle & Heinle.

11. Evans, V., Dooley, J., & Edwards, L. (2015). *Upstream C1 Advanced. Student's Book*. Newbury: Express Publishing.

12. Hlotova, V. (2016). Komunikatyvnyi metod vykladannia anhliiskoi movy: perspektyvy rozvytku [Communicative method of teaching English: Development prospects]. *Studia Methodologica*, 42, 93–97. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/studmethod_2016_42_14 [in Ukrainian]

13. Richards, J. C. (2006). *Communicative language teaching today*. Cambridge: Cambridge University Press.

14. Kokorina, L., & Litunova, M. (2020). Komunikatyvno spriamovani metody i pryimy navchannia hramatyky anhliiskoi movy [Communicatively oriented methods and techniques of teaching English grammar]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities*, 27(3), 128–132. [in Ukrainian]

15. U.S. Department of State. (n.d.). *Teacher's Corner: Teaching Grammar for Communicative Competence* [Electronic resource]. Retrieved from <https://americanenglish.state.gov/resources/teachers-corner-teaching-grammar-communicative-competence>

16. Smolyak V.M., Turubarova A.V., Kirillova A.O. Neuropsychological program for the correction of higher mental functions in children of senior preschool age with general speech underdevelopment of the III level. Perspectives and innovations of science (Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine") No. 11 (45) 2024. P. 1617-1629. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-1617-1629](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-1617-1629)<http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/16742>